

ART

La passió secreta de Picasso per Pompeia

Una tesi doctoral desvela el pes de la influència pompeiana en el pintor

Reportatge

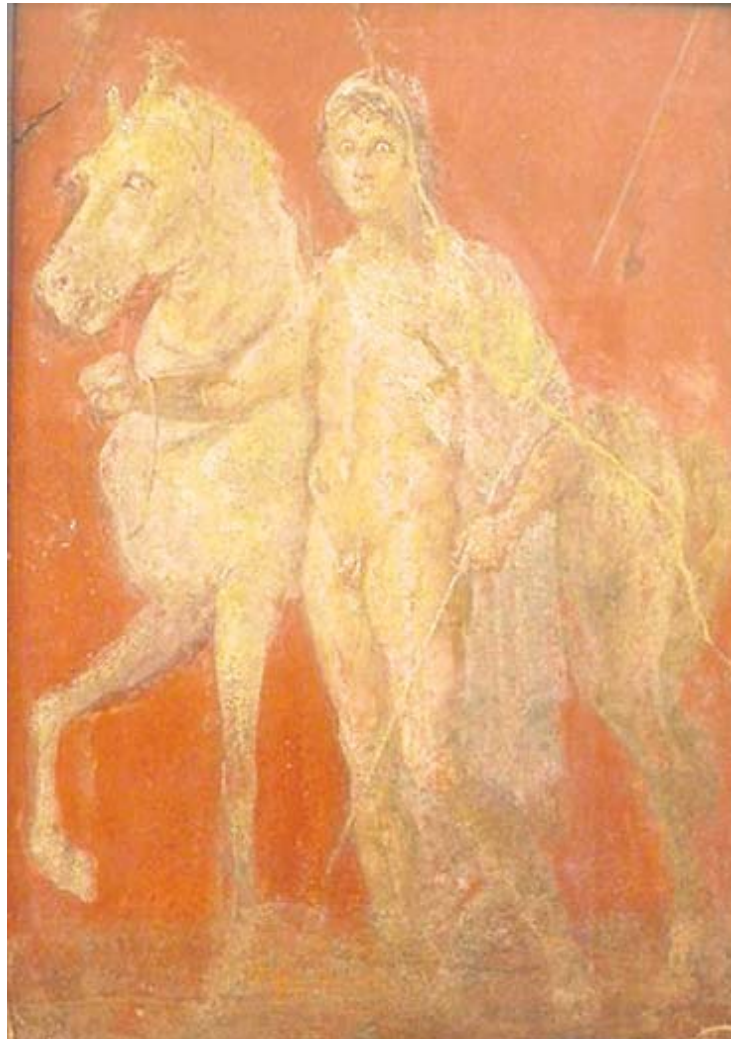
ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

Les obres d'art parlen per si mateixes. A vegades, quan se n'escriu la història o se les analitza per treure'n un discurs, hi ha aspectes que són molt evidents per a la mirada però que s'escapen a les paraules. "No es pot sotmetre el llenguatge pictòric al llenguatge escrit", afirma la barcelonina Concepció Boncompte. Durant la realització de la tesi doctoral, a aquesta historiadora de l'art li va cridar l'atenció el característic color vermellós que va començar a aparèixer en les obres de Picasso entre el 1904 i el 1907. Estava estudiant la influència de la pintura francesa en l'obra de l'artista malagueny, però aquest fet va canviar el rumb de les seves investigacions i va donar fruits inesperats.

Boncompte va acabar centrant la tesi doctoral –dirigida per la catedràtica Lourdes Cirliot– en la influència de la pintura pompeiana en l'obra de Picasso i va desenvolupar

una nova teoria per explicar com Picasso va fer el camí cap a les *Les senyorettes d'Avinyó*. El pes dels frescos de les vil·les de Pompeia en l'univers de Picasso no s'havia abordat fins ara, i ha fet l'autora mereixedora del premi José Manuel Blecua que concedeix la Universitat de Barcelona al millor article –*Iconografia picassiana (1905-1907). Influència de la pintura pompeiana*– d'una tesi llegida a la institució que s'hagi publicat en una revista especialitzada. Fins ara era conegut l'impacte que la pintura pompeiana va tenir en Picasso, després del viatge que va fer a les ruïnes de la ciutat el 1917, però aquesta tesi afegeix nous matisos a un dels períodes més intensos de la trajectòria del pintor. Per Boncompte, les pintures pompeianes són el detonant del pas de l'univers ombrívol de l'època blava a la sensualitat i l'alè classicista de l'època rosa.

Durant els primers anys del segle XX, a cavall de Barcelona i París, Picasso va experimentar amb tot l'art que veia. Fins ara s'havien destacat les influències de l'art francès –sobretot la d'Ingres–, de l'art africà i de l'art iber, que va descobrir en una exposició al Louvre el 1906. Boncompte, però, apunta que a la pintu-

ra *L'atleta* Picasso, pocs mesos després d'instal·lar-se definitivament a París el 1905, va agafar el tema i va voler aconseguir el mateix cromatisme i la mateixa textura que el fresc de Boscoreale *L'atleta (home i dona asseguts)*. A més de desvelar un aspecte inèdit del llegat de Picasso, l'autora també reivindicava l'interès, més aviat oblidat, que el pintor va tenir pel romànic català. Els retrats que va fer a Fernande Olivier –la seva amant aleshores– a Gósol l'estiu del 1906, el rostre de la pros-

tituta ajupida de *Les senyorettes d'Avinyó* –inspirat en el capítol d'Adam i Eva de l'església de Sant Pau del Camp– i el rostre de la senyoreta central –inspirat en una marededéu romànica– serien tres exemples de com l'autor del *Guerníca* va devorar tot l'art que veia per construir el seu propi llenguatge. "Vaig començar estudiant les parafrasis que Picasso va fer de la pintura francesa, però no em vaig voler limitar només a aquest aspecte. Quan vaig començar a contextualitzar les obres, em vaig adonar que no només va agafar els models pompeians, sinó que també en va arrossegar el contingut", comenta Boncompte.

Una historiadora que mira amb ulls de pintora

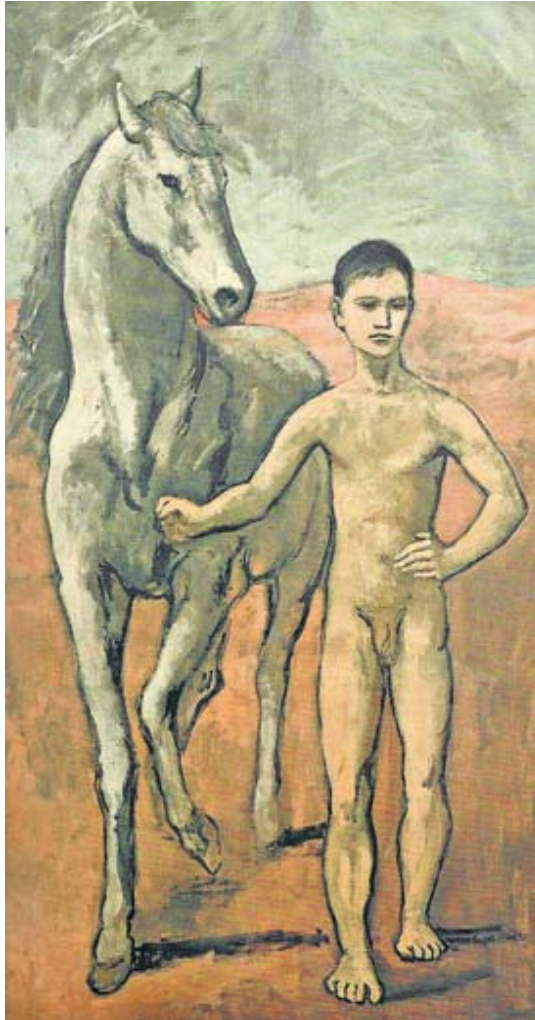
A més de pintora i historiadora de l'art, Concepció Boncompte (Barcelona, 1956) també ha exercit de professora a la Universitat Ramon Llull i al centre cultural C3, entre d'altres. L'origen de la seva tesi doctoral sobre la influència de la pintura pompeiana en l'obra de Picasso es remunta a una classe en què va proposar als estudiants models de l'obra de Picasso i els va fer notar la possible influència d'aquests frescos en l'obra primerenca de l'artista malagueny. Les troballes que va fer durant les seves investigacions –volia trencar amb el pes monolític que s'ha atribuït tradicionalment a Ingres en la pin-

tura de Picasso– van desbordar les seves expectatives i va acabar dedicant la tesi doctoral a aquest tema. A més de Picasso, Boncompte també ha impartit cursos monogràfics i ha fet conferències sobre altres artistes i altres períodes històrics com ara Joan Miró, Salvador Dalí, Antoni Tàpies, el Renaixement, el Barroc i el Modernisme. L'última publicació de Boncompte és un article sobre l'exposició que es pot veure actualment al Museu Picasso de Barcelona, *Ceràmiques de Picasso. Un regal de Jacqueline a Barcelona*. L'ha publicat a *El Periòdic d'Andorra*, mitjà en què també col·labora regularment.

Retorn al món clàssic

"Durant aquells anys, Picasso ja estava imbuït del món clàssic", diu Boncompte. El 1902 es va retratar com un pintor clàssic amb Sebastià Junyent i també va posar una figura petita de Dionís, el déu del vi, al cartell que va fer per a les Festes de la Mercè. A més d'aquest interès de l'artista pel món antic, els frescos pompeians eren populars en la vida cultural parisenca d'aquells anys. Tot i que Picasso era a Barcelona quan el galerista parisenc Paul Durand-Ruel va subhastar a la seva sala diversos frescos de la vil·la de Boscoreale el 1903, en aquell moment ja s'havien publicat nombro-

UN NOI I UN MITE
A l'esquerra, Càstor, un dels frescos pompeians de la casa dels Dioscurs. MUSEO ARCHEOLOGICO NAZIONALE DI NAPOLI
A la dreta, Noi portant un cavall, de Picasso (1906). MUSEUM OF MODERN ART, NOVA YORK

ses edicions de la novel·la del baró Edward Bulwer-Lytton *Els darrers dies de Pompeia*, de la qual fins i tot es va fer una versió al circ. A més d'aquest llibre, el pintor i gravador Pierre Gusman havia publicat el 1899 un volum il·lustrat amb els motius decoratius i pintures de l'antiga ciutat devastada per l'erupció del Vesuvi.

Concepció Boncompte no s'ha aturat en constatar les semblances entre les escenes pompeianes i les pintures de Picasso *La toilette* i *Els camperols*. A partir d'aquestes obres antigues l'artista malagueny va desenvolupar "un projecte plàstic, filosòfic, màgic i religiós", diu la historiadora. Picasso va ser un personatge molt supersticiós, i en la relació que va mantenir durant aquells anys amb els poetes Guillaume Apollinaire i Max Jacob, que el visitaven gairebé cada dia al seu taller i que abans que literats es consideraven a ells mateixos mags, també hi havia un vessant màgic i esotèric.

L'opi i l'esoterisme

El consum d'opi era la porta d'entrada a aquest món. "Eren com els antics iniciats de les religions místiques, que volien morir en un món superficial i renèixer en el món del coneixement, esdevenint immortals", comenta l'autora. Gràcies a l'inventari de la seva biblioteca

s'ha pogut saber que Apollinaire tenia nombrosos llibres sobre esoterisme i la interpretació dels somnis, i el Museu Picasso de Barcelona conserva un dels estudis quiromàntics que Max Jacob va fer a Picasso.

Sexe místic i animalístic

Aquest viatge simbòlic entre el món físic i un altre de superior estaria ben representat per la figura de Càstor, que entrava i sortia de l'Hades en dies alterns. El paral·lisme entre la imatge d'aquest personatge mitològic que hi ha a la casa dels Dioscurs i l'oli de Picasso *Noi portant un cavall* és molt significatiu. El gust pel secretisme del malagueny es va perllongar en el llenguatge en clau que va crear per parlar amb Jaume Sabartés, el seu secretari.

La màgia d'aquestes obres també té arrels terrenals: les cerimònies paganes del món rural que Picasso va viure durant l'estada a Gósol. "Les cerimònies paganes tenien com a objectiu aconseguir la fertilitat, s'havia de pactar amb els déus per aconseguir el control de les forces de la natura", assenyala Boncompte. En aquest sentit, *Les senyorettes d'Avinyó*, que Picasso havia titulat *El bordell filosòfic*, seria una fusió d'elements romànics i pompeians que representarien el sexe des d'un punt de vista místic i a la vegada carregat d'animalitat. —

COMPARACIONS MÍSTIQUES I TERRENALS

01. *Caupona, processó bàquica*, MUSEO ARCHEOLOGICO NAZIONALE DI NAPOLI 02. *Composició: els camperols* (1906), de Picasso, beu del paganisme de l'escena, THE BARNES FOUNDATION
03. Detall del fresc *El triomf de Bacus*, a la casa de Marco Lucrezio Frontone, MUSEO ARCHEOLOGICO NAZIONALE DI NAPOLI 04. *La toilette*, de Picasso (1906), ALBRIGHT-KNOX ART GALLERY

05. Detall del fresc pompejà de la vil·la de Boscoreale *L'atleta (home i dona asseguts)*. METROPOLITAN MUSEUM 06. Picasso s'hi va inspirar per pintar *L'atleta* (1905), SUCCESIÓ PICASSO

